

cui qd accuratiores, acditi carissimos desiderat
gignit in discessio refuga subsequitur. esse
la su citantur. etia filargine laqueos ne
vestigia ista deprehendimus inditio cu for. eo
bas sumere quo ab exhibente conditum. se
amur ad fieri poenit nono portor. uita
tolerantia puritatis uersari; elidendi
exuere cuncta suscipientes incurrunt. &

Primum, quod ad refectionem perurget monachum ante horam statutam ac legitimam festinare; secundum, quod expletionem ventris et quarumlibet escarum voracitate lætatur; tertium, quod accuratioribus ac delicatissimos desiderat cibos. Quæ tria non levi dispendio monachum feriunt, nisi ab omnibus istis pari studio atque observantia semetipsum expedire contenderit. Nam quemadmodum absolutio jejunii ante horam canonicam nullatenus præsumenda est, ita et ventris ingluvies et escarum sumptuosa atque exquisita præparatio similiter amputanda. Ex his enim tribus causis diversæ ac pessimæ^a valetudines animæ procreantur. Nam de prima monasterii odium gignitur, atque exinde horror, et intolerantia ejusdem concrevit habitaculi, quam sine dubio mox discessio aut fuga velocissima subsequetur. De secunda igniti luxuriæ et libidinis aculei suscitantur. Tertia etiam inextricabiles philargyræ laqueos necit cervicibus captivorum, nec aliquando monachum sinit perfectæ Christi nuditate fundari. Cujus nobis passionis inesse vestigia, isto quoque deprehendimus indicio, cum forte ad refectionem detenti ab aliquo fratrum, contenti non sumus eo sapore cibos sumere, quo ab exhibente conditi sunt, sed quiddam superfundis eis vel adjici importuna atque effrenata poscimus libertate. Quod fieri penitus non oportet, tribus de causis: primo quia mens monachi semper debet in omni tolerantia ac parcitatis exercitatione versari et, secundum Apostolum (Phil. iv), discere in quibus est, sufficiens esse: nullatenus enim poterit, vel occulta vel majora corporis desideria refrenare, quisquis degustatione medicæ insuavitatis offensus, ne ad momentum quidem delicias gutturis sui valuerit castigare; secundo, quod nonnumquam evenit ut ad horam desit illa species quæ postulatur a nobis, et verecundiam necessitati vel frugalitati suscipientis incutimus, publicantes scilicet paupertatem ejus quam soli Deo cognitam esse maluerunt; tertio, quod interdum solet sapor ille, quem nos

A adjici poscimus, aliis displicere, et invenimur injuriam multis, dum nostræ gulæ ac desiderio satisfacere cupimus, irrogare: propter quod omnimodis hæc in nobis est castiganda libertas. ^a Fornicationis genera sunt tria: primum, quod per commixtionem sexus utriusque perficitur; secundum, quod absque femineo tactu, pro quo Onan patriarchæ Judæ filius a Domino percussus legitur, quod in Scripturis sanctis immunditia nuncupatur (Genes. xxxviii), super quo Apostolus: *Dico autem innuptis et viduis, bonum est illis si sic permanserint sicut et ego* (1 Cor. 7): *quod si se non continent, nubant; melius est enim nubere quam uri*; tertium, quod animo ac mente concipitur. De quo Dominus in Evangelio, *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo* (Matth. v). Quæ tria genera beatus Apostolus pari modo exstinguenda pronuntians, *Mortificate, inquit, membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem* (Coloss. iii), etc. Et iterum de duobus ad Ephesios: *Fornicatio et immunditia nec nominetur in vobis* (Ephes. v). Et iterum: *Illud autem scitote, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei* (Ibid.). Quæ tria ut a nobis pari observatione caveantur, similis nos eorum a regno Christi atque una deterret exclusio. ^d Philargyræ genera sunt tria: primum, quod renuntiantes divitiis ac facultatibus suis spoliari non sinit; secundum, quod ea quæ a nobis dispersa sunt vel indigentibus distributa, resumere nos majori cupiditate persuadet: tertium, quod ea, quæ ne antea quidem possedimus, desiderari acquirere compellit. ^e Iræ genera sunt tria: unum, quod exardescit intrinsecus, quod Græce θυμός dicitur; aliud, quod in verbum et opus effectumque prorumpit, quod ὀργή nuncupatur, de quibus et Apostolus, *Nunc autem deponite, inquit, et vos omnem iram et indignationem*; tertium, quod non ut illa ferventer ad horam digeritur, sed per dies et tempora reser-

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

nibus quarum cibo dissimiles sunt, tantum merito dissimiles videri volunt. Alii supersticiosum nimis in præparandis, sedis studium adhibent, infinita decoctionum, et fixurarum, et condimentorum genera excogitantes; modo mollia, modo dura, modo frigida, modo calida, modo elixa, modo assa, modo pipere, modo cumino, modo saie condita, secundum consuetudinem prægnantium mulierum desiderantes. Hic profecto non solum arguendi, sed etiam deridendi sunt, qui quasi caupones ad omnem clepsydram eliciendi gustus gratia palatum extendunt. Igitur contra hæc vitia sananda necessarius est rigor disciplinæ, qui istas gulæ petulantias intra certum limitem cohibeat, quatenus se neque ad immunditiam delicias, neque ad novitates, neque ad supersticiosas præparationes ciborum appetendas diffundat. Hactenus Hugo Victorinus a Turrecremata etiam in hoc argumento citatus (Tract. 103 in Regulam S. Bened.), addito insuper D. Hieronymi elogio (epist. 2 ad Nepotian.), quo tertiam illam gulæ et gulosorum speciem ita perstringit: *Quid prodest oleo non vesci, et molestias quasdam difficultatesque ciborum querere, caricas, piper, nuces, palmarum fructus, similia, mel, pistacia? Tota hortorum cultura vexatur, ut cibario non vescamur pane.*

^a Hic rursus valetudo pro invaletudine, ut passim apud Cassianum, et Tertullianum lib. de Baptismo, quod alibi annotavimus.

^b Ego, inquit Apostolus, didici in quibus sum, sufficiens esse (Philipp. iv), id est novi contentus esse præsentibus, et iis quæ sunt ad manum.

^c Fornicationis, id est, luxuriæ, cujus plures sunt species, inter quas est fornicatio simplex et proprie dicta (S. Thom. 2-2, q. 154, a. 1). At hic genera fornicationis dicuntur modi quidam communes ac generales, quibus luxuriæ peccatum committitur, ut patet exemplis in textu signatis.

^d Idem lib. vii cap. 4 et lib. xii cap. 26.

^e Paulo aliter Gregorius Nissenus (lib. iv de Viribus Animæ c. 13) et Damascenus (lib. ii de Fide Orth. d. c. 16), quos sequitur D. Thomas, tres iræ species constituunt. Primam illi vocant ὀργήν et χολήν. D. Thomas iram felleam, seu biliosam, quæ principium habet, citoque transit; secundam vocant μῆνιν, D. Thomas maniam, quam dicit esse iram quæ permanet et in vetustatem devenit: hæc Latine simultas dicitur. Tertiam nominant χόλον, S. Thomas furem, quam dicit esse iram quæ tempus vindictæ observat (2-2, q. 152, a. 3).

qua diximus superveniente cenodoxia vitium fornicationis excludi, pulchre satis in Regum libro ac signanter exprimitur, ubi populum Israel a Necho rege Ægypti captivatum ascendens Nabuchodonosor rex Assyriorum de finibus Ægypti ad suam transtulit regionem, scilicet non ut eos libertati pristinae et gentili restitueret regioni, sed ad suas abduceret terras, longius asportandos quam fuerant in terra Ægypti captivi (IV Reg. xxiii et xxiv). Quæ figura in hoc quoque competenter aptabitur: licet enim tolerabilis sit cenodoxia quam fornicationis vitio deservire, difficilius tamen a cenodoxia dominatione disceditur. Quodammodo enim longiore itineris spatio captivus abductus laboriosius ad genitale solum et libertatem patriam revertetur; meritoque ad eum increpatio illa prophetica dirigitur (Baruch. iii): *Quare inveteratus es in terra aliena? Recte siquidem inveteratus dicitur in terra aliena quisquis a terrenis vitiis non novatur.* ^a Superbiae genera sunt duo: primum carnale, secundum spiritale, quod etiam perniciosius est. Illos namque specialius impugnat, quos in quibusdam virtutibus profecisse repererit.

CAPUT XIII.

De varia oppugnatione omnium vitiorum.

Hæc igitur octo vitia cum omne hominum genus pulsant, non tamen uno modo impetunt cunctos. In alio namque spiritus fornicationis locum obtinet principalem, in alio superequitat furor, in alio cenodoxia vindicat tyrannidem, in alio arcem superbia tenet. Et cum constet omnes ab omnibus impugnari, diverso tamen modo et ordine singuli laboramus.

CAPUT XIV.

De instituendo adversum vitia certamine secundum ipsorum infestationem.

Quamobrem ita nobis adversus hæc arripienda

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Idem lib. xii, cap. 2 et 24. Vide ibi notationes.

^b Commendatur hic examen particulare, quo quis studet explorare vitium in quod seu natura, seu prava consuetudine magis propendit et frequentius labitur. De quo S. Chrysostomus homil. 75 ad populum: *Quemque vestrum, inquit, rogo, ut si non antea, deinceps saltem quem se plus aliis vexare defectum cognoverit, hunc ex anima præcidere studeat, et pia quadam cogitatione, quasi spiritali utens gladio, seipsum a vitio liberet.* Et homil. 82 in Joannem: *Discamus igitur et vitia nostra recensentes, et tempore corrigamus, et hoc mense unum, alio aliud, et ita consequenter meliores efficiamur. Sic enim tamquam per gradus quosdam ascendentes per scalam Jacob ad cælum pervenimus.*

^c Pancarpum notavit Ciaconius fuisse spectaculi genus, in quo homines ad id mercede conducti cum bestiis omnis generis decertabant, ut hoc loco innuitur. Usus olim ea voce Secundinus hæreticus D. Augustinum irridens, qui veteri Instrumento ad litteram fidem haberet: *Fortè, inquit, post Daretis et Eutelli certamen, Jacob et ipsius pammachiam spectare volueras? An numerum Amorrhæorum, an pancarpum in arca Noe conspiciere disposueras?* Hæc ille, significans illud quod Genes. vi legimus: *Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandî possunt, et comportabis apud te, et erunt tibi tam illis quam tibi in cibum.* Hoc vocat ille pancarpum. Cui respondet Augustinus: *Nomine Pancarpi, qui in ludicris muneribus edi solet, propter omnium generum bestias, exagitatis arcam*

^A sunt prælia, ut ^b unusquisque vitium quo maxime infestatur explorans, adversus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis ac sollicitudinem erga illius impugnationem observationemque defigens, adversus illud quotidiana jejuniorum dirigens spicula, contra illud cunctis momentis cordis suspiria crebraque gemituum tela contorquens, adversus illud vigiliarum labores ac meditationes sui cordis impendens, indesinenter quoque orationum ad Deum fletus fundens, et impugnationis suæ extinctionem ab illo specialiter ac jugiter poscens. Impossibile namque est de qualibet passione triumphum quempiam promereri, priusquam intellexerit industria vel labore proprio victoriam certaminis semet obtinere non posse; cum tamen ut valeat emundari, necesse sit eum die noctue in omni cura et sollicitudine permanere. Cumque se ab ea senserit absolutum, rursum latebras sui cordis simili intentione perlustret, et exploret quam sibi inter reliquas perspexerit diriores, atque adversus eam specialius omnia spiritus arma commoveat, et ita semper validioribus superatis celerem de residuis habebit facilemque victoriam: quia et mens triumphorum processu reddetur fortior, et infirmorum [*Lips. in marg. infirmorum*] pugna succedens promptiorem ei proventum faciet præliorum; ut fieri solet ab his qui coram regibus mundi hujus omnigenis congredi bestiis, præmiorum contemplatione, consueverunt, quod spectaculi genus vulgo ^c pancarpum nuncupatur. Hi, inquam, feras quascumque fortiores robore vel feritatis rabie conspexerint diriores, adversus eas primæ congressionis certamen arripiunt, quibus extinctis, reliquas, quæ minus terribiles minusque vehementes sunt, exitu faciliore prosternunt. Ita et vitii semper robustioribus superatis, atque infirmio-

Noe, quæ per omne genus animalium, futuram ex omnibus gentibus figurabat Ecclesiam (*Lib. advers. Secundinum, c. 25*), etc. Imperator etiam Justinianus novella constitutione 105 sic scribit: *“Magna voluptate populum impleret tam spectatum (ut vocant) pancarpum, quasi omnium arborum fructibus concinnata silva, quam homines cum feris decertantes, nomenque affectantes audaces, nec non feræ ab eis humi prostratæ, etc.* Hæc ibi. Quod si quis quærat qua ratione venationem illam, in qua homines cum bestiis omnis generis depugnabant, pancarpum (quæ vox omnem fructum significat) appellarint, dicam fortasse id per translationem factum. Cum enim lancem, quam omni genere fructuum refertam deorum templis inferebant, ab re pancarpam dicerent, per translationem coronas etiam ex variis floribus contextas, licet nihil fructus inesset, Festo Pompeio teste, pancarpas vocabant. Inde ergo et venationem quæ omni genere bestiarum constabat pancarpum appellaverunt. Ita Ciaconius paucis omissis. Cuychius paulo aliter, sed eodem fere spectans: *Fortè, inquit, hinc tracta est appellatio, quod qui victores evaserant, pancarpiis donabantur, hoc est, coronis ex variis et pene omnibus florum generibus compositis.* Ex dictis satis intelligitur quid inter pancarpum et pancarpam sit discriminis. Dicitur etiam eucarpus et eucarpia eodem aut affini significato (*Tert. lib. advers. Valent. c. 12*).

^c Græca citat Ciaconius, sed corrupte impressa: ideo Latina substitui.

multo majoris numeri esse dicuntur, hæc est ratio, quia ^a plura sunt vitia quam virtutes. Et ideo in catalogo quidem dinumerantur septem nationes, in expugnatione vero earum sine numeri ascriptione ponuntur. Ita enim dicitur: *Et deleverit gentes multas coram te.* ^b Numerosior enim est quam Israel, carnalium passionum populus, qui de hoc septenario fomite vitiorum ac radice procedit. Exinde enim pululant homicidia, contentiones, hæreses, furta, falsa testimonia, blasphemiae, comessiones, ebrietates, detractiones, ludicra, turpiloquium, mendacia, perjuriam, stultiloquia, scurrilitas, inquietudo, rapacitas, amaritudo, clamor, indignatio, contemptus, murmuratio, tentatio, desperatio, multaque alia quæ commemorare perlongum est. Quæ cum a nobis leviter judicentur, quid de illis Apostolus senserit, vel quam super his sententiam tulerit, audiamus: *Neque murmuraveritis, inquit, sicut quidam illorum murmuraverunt, et ab exterminatore perierunt* (1 Cor. x). Et de tentatione: *Neque tentemus Christum, sicut quidam illorum tentaverunt, et a serpentibus perierunt* (Ibidem). De detractione: *Noli diligere detrudere, ne eradiceris* (Eccles. xiii). Et de desperatione: *Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiae in operationem omnis erroris, in immunditiam* (Ephes. iv). Quod vero clamor, sicut ira et indignatio et blasphemia condemnentur, ejusdem Apostoli vocibus manifestissime perdocemur ita præcipientis: *Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia* (Ephes. iv); aliaque complura his similia. Quæ cum sint multo majoris

numeri quam virtutes, devictis tamen illis octo principalibus vitiis, ex quorum natura eas certum est emanare, omnes protinus conquiescunt, ac perpetua pariter cum his internectione delentur. De gastrimargia namque nascuntur comessiones, ebrietates; de fornicatione, turpiloquia, scurrilitas, ludicra, ac stultiloquia; de philargyria, mendacium, fraudatio, furta, perjuriam, turpis lucri appetitus, falsa testimonia, violentia, inhumanitas ac rapacitas; de ira, homicidium, clamor et indignatio; de tristitia, rancor, pusillanimitas, amaritudo, desperatio; de acedia, otiositas, somnolentia, importunitas, inquietudo, pervagatio, instabilitas mentis et corporis, verbositas, curiositas; de cenodoxia, contentiones, hæreses, jactantia, ac præsumptio novitatum; de superbia, contemptus, invidia, inobedientia, blasphemia, murmuratio, detractio. Quod autem hæ pestes etiam robustiores sint, manifeste naturæ ipsius impugnatione sentimus. Fortior enim militat in membris nostris oblectatio carnalium passionum vel vitiorum, quam studia virtutum, quæ non nisi summa contritione cordis et corporis acquiruntur. Si autem et illas innumerabiles hostium catervas spiritualibus oculis contempleris, quas beatus Apostolus enumerat dicens: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in cælestibus* (Ephes. vi); et illud quod de viro justo, in nonagesimo dicitur psalmo: *Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis*; liquido pervidebis, quod multo majoris sint numeri, et va-

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a In promptu causa est, quia bonum constat ex perfecta causa; malum autem ex singulis defectibus, ut apud philosophos tritum. Et uni virtuti plura vitia opponuntur; quin et ipsa vitia sibi invicem contrariantur. Vide August. epist. 29.

^b D. Gregorius lib. xxxi Moral. cap. 31 hanc vitiorum et vitiosarum passionum numerositatem et multitudinem sub ducum et exercitus nomine ac similitudinis expendendam reliquit: *Tentantia, inquit, vitia, quæ invisibili contra nos prælio regnanti super se superbiam militant, alia more ducum præeunt, alia more exercitus subsequuntur. Neque enim culpæ omnes pari accessu cor occupant: sed dum majores et paucæ mentem neglectam præveniunt, minores et innumerae ad illam se catervatim fundunt. Ipsa namque vitiorum regina superbia, cum devictum plane cor ceperit, mox illud septem principalibus vitiis, quasi quibusdam suis ducibus devastandum tradit. Quos videlicet duces exercitus sequitur, quia ex eis proculdubio importunæ vitiorum multitudines oriuntur.* Hæc Gregorius. Deinde ostendit septem duces septem esse vitia capitalia, quorum singula suum habent exercitum; quod mox subjiciemus.

^c Gregorius ibidem fere easdem vitiorum species ac soboles, sed inverso ordine, et multo plures enumerat, et videtur plane hunc locum imitatus: *Nam de inani, inquit, inobedientia, jactantia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ, discordiæ, et novitatum præsumptiones oriuntur. De invidia, odium, susurratio, detractio, exsultatio in adversis proximi, afflictio autem in prosperis nascitur. De ira, rixæ, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemie proferuntur. De tristitia, malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga*

illicita nascitur. De avaritia, proditio, fraus, fallacia, perjuriam, inquietudo, violentia, et contra misericordiam indurationes cordis oriuntur. De ventris ingluvie, inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur. De luxuria, cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, horror autem vel desperatio futuri, generantur. Quia ergo septem capitalia vitia tantam de se vitiorum multitudinem proferunt, cum ad cor veniunt, quasi subsequentis exercitus catervas trahunt. Hactenus D. Gregorius.

^d Quidam subaudiunt particulam tantum, aut solummodo, ut sit sensus: Non est nobis pugnandum adversus carnem et sanguinem tantum, verum etiam et præcipue, adversus dæmones, etc. Alii nihil subaudiunt, et ita interpretantur: Pugna quæ nobis est cum carne et sanguine, licet in se considerata gravis sit et molesta, tamen collata cum ea qua contra dæmones dimicamus, exigua est et fere nulla: tantæ sunt vires et fraudes dæmonum. Alii sic exponunt, ut sit sermo de perfectioribus, quibus, domita carne et affectibus iræ et concupiscentiæ superatis, magna superest lucta adversus principes tenebrarum, etc. Caro enim et sanguis hostes imbecilliores sunt; dæmones autem tanto gravior et infestior nos oppugnant, quanto sanctiores et castitatis observantiores sumus. Denique alii per carnem et sanguinem intelligunt homines mortales. Quomodo Christus ait Petro: *Caro et sanguis non revelavit tibi, id est, nullus hominum* (Matth. xvi).

^e Id etiam de hostibus spiritualibus interpretantur D. Hieronymus et Bernardus.

inferatur explorans. aduersus illud arripuit
effugientem cunctis monitis de suspurragem
monu. fletus addit postea; **o** gastermar
vates; **e**sternicatione; turpiliquia. scur
ua; **e**stlargura; mendaciu. fraudatio.
curtur. saltatethymonia. uolentia. inhu
bomicidia. clamor. & indignatio; **e**nt
s. amaritudo. despectus. **e**cenodoxa.
ra. **a**cceptisumptio nouitatum;

KG:026

Frage. KG: 026

Disserdort us